

Datum
2022-10-28Dnr
127/2022

U2022/02568

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Elever i grundskolan, specialskolan, sameskolan och gymnasieskolan ska lättare få läsa i snabbare takt och på en högre nivå

IFAU har läst promemorian med utgångspunkt i vårt uppdrag att följa upp och utvärdera arbetsmarknads- och utbildningspolitik samt arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen. Vi har utifrån det följande synpunkter:

- IFAU delar uppfattningen att det finns anledning att förbättra skolans främjande av kunskapsutvecklingen bland de elever som har lätt för sig i skolan och som borde ha kapacitet att nå högre resultat än i dag.

IFAU vill dock påpeka att skollagen redan i dag betonar att skolan ska främja alla barns utveckling och möjligheter att nå så långt som möjligt efter den egna förmågan. Särskilda skrivningar om de elever som har allra lättats för sig borde således inte behövas.

- IFAU noterar att promemorian inte tydligt beskriver vilka elever som förslagen avser eller hur urvalet av elever ska ske.

Å ena sidan hänvisas till särbegåvade barn, kanske upp till några procent av eleverna, å andra sidan hänvisas till uppgifter om att 25–30 procent av eleverna anser sig vara understimulerade. Det finns enligt IFAU risk att tolkningen av vilka elever som kan bli föremål för föreslagna särregleringar kommer att se olika ut på olika skolor, men också för olika elevgrupper.

IFAU förespråkar därför att urvalet av elever som enligt förslagen ges möjlighet att läsa snabbare och på högre nivå bör baseras på objektiva kriterier så att begåvade elever från svaga miljöer inte missgynnas. Card och Giuliano (2016a) visar att försöksverksamhet med allmän screening av elever i Florida gjorde att fler barn från minoritetsgrupper fick möjlighet att gå en spetsklasser, eftersom lärare och föräldrar annars tenderade att missa begåvade barn från resurssvaga miljöer. Minoritets eleverna gynnades dessutom mest av att få gå i dessa klasser (Card och Giuliano, 2016b).

Datum

2022-10-28

- IFAU noterar att det är oklart vilka typer av särbegåvningar som förslagen avses gälla.

En tolkning är att det gäller barn med hög intelligens, eller barn som klarar skolan lätt, men det hänvisas också till speciella intressen och färdigheter. IFAU menar att alltför generella skrivningar om utbildningens målgrupp riskerar att leda till föräldrakrav på avancerad undervisning för elever som har specialfärdigheter i en viss sport, ett musikinstrument eller inom ett modernt språk. Det kan också ge skolor drivkrafter att locka till sig sådana elever genom generositet i när en elev kan få särskild undervisning. IFAU anser därför att det finns anledning att precisera – och begränsa – vilka ämnen de föreslagna regleringarna ska gälla.

- IFAU noterar att förslagen är mycket likartade för både grundskola och gymnasieskola trots att grundskolan styrs av skolplikt och gymnasieskolan är frivillig och innehåller programval.

IFAU anser att grundskolan har ett långtgående ansvar för varje elevs möjlighet att nå sin potential, och att lika tillgång till avancerad undervisning därmed bör eftersträvas. På gymnasiet kan det finnas anledning att begränsa rätten till avancerade kurser i olika ämnen beroende på programmet inriktning. En möjlighet vore dock att göra redan existerande avancerade kurser i olika ämnen – såsom matematik – tillgängliga även för elever på gymnasieprogram där kurserna normalt inte ingår.

- IFAU anser att förslagen om möjligheterna att bedriva avancerad undervisning i form av fjärrundervisning, på entreprenad eller utanför ordinarie skoltid måste bedömas utifrån den tillänkta elevgruppen storlek.

Om antalet särbegåvade elever bedöms vara stort – kanske så mycket som var fjärde elev – verkar det inte befogat att tillämpa speciallösningar som av kostnadsskäl kan vara nödvändiga om det handlar om någon enstaka elev.

Det framgår av promemorian att kunskapsläget om hur särbegåvade och högpresterande elevers lärande bäst bör främjas är svagt. IFAU delar denna bedömning och betonar att bristen på evidens beror på svårigheten att hitta en lämplig jämförelsegrupp för särbegåvade elever. Som framgår av ovan, förordar IFAU ett urval till denna typ av undervisning som baseras på objektiva kriterier – såsom exempelvis resultat från standardiserade prov. Förutom att minska riskerna att elever från resurssvaga hem missas, skapar det också goda möjligheter att utvärdera hur insatserna påverkar elevernas inläring. Under förutsättning att resultaten från urvalsproven sparas kan effekterna mätas genom att jämföra de elever som sist antagits med de som precis blivit utan plats; de har ungefär samma förutsättningar men skiljer sig åt i deltagande. För att stärka evidensen om vilka arbetssätt som fungerar kan man också utforma försöksverksamheter med skilda metoder och arbetsformer på olika skolor.

Datum

2022-10-28

- IFAU menar också att det kan finnas skäl att utarbeta nationella kurser och stödmaterial för avancerad undervisning – snarare än att delegera detta ansvar till enskilda lärare och skolor – eftersom antalet särbegåvade elever rimligen är relativt litet.
- IFAU noterar slutligen att promemorians konsekvensutredning inte anser att lagda förslag har nämnvärda ekonomiska konsekvenser, eftersom de avser ökade möjligheter snarare än skyldigheter.

Det framstår dock som oförenligt med förslagen om att ge rektor ökat ansvar att tillgodose undervisningsbehov för särskilt begåvade elever. Analyserna bortser från risken att satsningar på begåvade elever – i avsaknad av resurstillskott – kan medföra att undervisningen för andra elever blir lidande. Inte minst då de kan påverkas av att elevsammansättningen försämras.

I detta ärende har generaldirektören Maria Hemström Hemmingsson beslutat. Anna Sjögren och Björn Öckert har varit föredragande.

Maria Hemström Hemmingsson

Anna Sjögren

Referenser

Card, D. och L. Giuliano (2016a), Universal screening increases the representation of low-income and minority students in gifted education, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vol. 113, s. 13678–13683.

Card, D. och L. Giuliano (2016b), Can Tracking Raise the Test Scores of High-Ability Minority Students?, *American Economic Review*, vol. 106, s. 2783–2816.